

FRIEDRICH ENGELS

MARXIN PÄÄOMAN TOISEN OSAN ESIPUHEESTA

...Mutta mitä uutta Marx sitten on sanonut lisäarvosta? Miten on selitettävissä, että Marxin lisäarvoteoria iski kaikkiin sivistysmaihiin kuin salama kirkkaalta taivaalta, kun taas kaikkien hänen sosialististen edeltäjäinsä, mm. Rodbertuksen, teorioilla ei ollut mitään vaikutusta?

Eräs esimerkki kemian historiasta valaisee asian.

Kuten tunnettua vielä 1700-luvun lopulla oli vallitsevana flogistonteoria, jonka mukaan kaiken palamisen olemuksena oli se, että palavasta aineesta erkani toinen, oletettu aine, absoluuttinen palamisaine, jolle annettiin nimi flogiston. Tämä teoria riitti selittämään useimmat silloin tunnetut kemialliset ilmiöt, vaikka monissa tapauksissa se oli hyvinkin vaikeaa. Mutta sitten Priestley valmistti 1774 ilmalajin, »jonka hän totesi niin puhtaaksi eli niin flogiston-vapaaksi, että tavallinen ilma siihen verrattuna tuntui aivan pilaantuneelta». Hän nimitti sitä deflogistoiduksi ilmaksi. Vähän myöhemmin Scheele valmistti Ruotsissa saman ilmalajin ja osoitti, että sitä on ilmakehässä. Hän huomasi myös, että se häviää, jos jokin kappale poltetaan siinä tai tavallisessa ilmassa, ja nimitti sitä sen tähden tuli-ilmaksi [Feuerluft].

»Näistä tuloksista hän teki johtopäätöksen, että yhdistys, joka syntyy flogistonin yhtyessä erääseen ilman ainesosaan» [siis palamisessa}, »ei ole muuta kuin tulta tai lämpöä, joka haihtuu lasin läpi.»*

Sekä Priestley että Scheele olivat kuvailleet hapen, mutta eivät tienneet, mitä heillä oli käsissään. He »jäivät edeltäjiltään tapamiensa» flogististen »kategoriain lumoihin». Alkuaine, jonka tuli kaataa koko flogistinen käsityskanta ja mullistaa kemia, oli heidän käsissään hedelmätön. Mutta Priestley oli kohta keksintönsä tehtyään

---

* Roscoe und Schorlemmer. »Ausführliches Lehrbuch der Chemie», Braunschweig 1887, I, S. 13, 18.

ilmoittanut Pariisissa sen Lavoisier'lle, ja Lavoisier tutki nyt tämän uuden tosiasian avulla koko flogistisen kemian; hän vasta huomasi, että uusi ilmalaji oli uusi kemiallinen alkuaine ja että palaminen *ei ole* salaperäisen flogistonin *poistumista* palavasta aineesta, vaan tämän uuden alkuaineen *yhtymistä* palavaan aineeseen, ja asetti siten jaloilleen koko kemian, joka flogistisessa muodossaan oli seisonut päällään. Ja joskaan Lavoisier, kuten hän myöhemmin väitti, ei ollut kuvailut happea samaan aikaan kuin muut eikä itsenäisesti, hän on kuitenkin varsinainen hapen *keksijä* eivätkä nuo kaksi, jotka olivat vain *kuvailleet* sen aavistamattakaan, *mitä* olivat kuvailleet.

Lisäarvoteoriassa Marx on edeltäjiinsä verrattuna samaa kuin Lavoisier on verrattuna Priestleyhin ja Scheeleen. Tuotteen arvon sen osan *olemassaolo*, jota nyt sanotaan lisäarvoksi, oli jo kauan ennen Marxia todettu; samoin oli enemmän tai vähemmän selvästi selitetty, mistä se muodostuu, nimittäin: sen työn tuotteesta, josta anastaja ei ole maksanut vastiketta. Mutta pitemmälle ei päästy. Toiset — klasiset porvarilliset taloustieteilijät — tutkivat korkeintaan määräsuhdetta, jossa työn tuote jaetaan työläisen ja tuotantovälineiden omistajan kesken. Toiset — sosialistit — pitivät tätä jakoa epäoikeudenmukaisena ja yrittivät utopistisin keinoin korjata vääryyttä. Kummatkin jäivät tapaamiensa taloustieteellisten kategoriain lumoihin.

Mutta sitten esiintyi Marx. Ja aivan päinvastoin kuin kaikki edeltäjänsä. Siinä, missä nämä olivat nähneet *ratkaisun*, hän näki vain *ongelman*. Hän näki, että siinä ei ollut deflogistoitua ilmaa eikä tuli-ilmaa, vaan happea, että kyseessä ei ollut taloustieteellisen tosiasian pelkkä toteaminen eikä myöskään tämän tosiasian ristiriita ikuisine oikeudenmukaisuuksineen ja tosimoraaleineen, vaan tosiasia, jonka tehtävänä oli mullistaa koko kansantaloustiede ja joka antoi avaimen koko kapitalistisen tuotannon ymmärtämiseen sille, joka osasi sitä käyttää. Tämän tosiasian avulla hän tutki kaikki aikaisemmat kategoriat, kuten Lavoisier oli hapen avulla tutkinut aikaisemmin flogistisen kemian kategoriat. Tietääkseen, mitä lisäarvo on, hänen täytyi tietää, mitä arvo on. Arvostelu täytyi kohdistaa ennen kaikkea Ricardon arvoteoriaan itseensä. Marx tutki siis työn arvoaluovaa ominaisuutta ja totesi ensimmäisen kerran, *mikä* työ, miksi ja kuinka luo arvoa, totesi, että arvo ylipäänsä ei ole mitään muuta kuin *tällaista* jähmettynyttä työtä — asia, joka Rodbertukselta jäi elämänsä loppuun asti ymmärtämättä. Marx tutki sitten tavarahan ja rahan suhdetta ja osoitti, kuinka ja miksi tavarahan — koska sillä on arvon luonne — ja tavaranhvaihdon täytyy synnyttää tavarahan ja rahan välinen vastakkaisuus; hänen tähän perustuva rahateoriaansa on ensimmäinen tyhjentyvä laatuaan ja on nyt kaikessa hiljaisuudessa yleisesti hyväksytty. Hän tutki rahan muuttumista pääomaksi ja osoitti, että se johtui työvoiman ostosta ja myynnistä. Asettamalla tässä työn tilalle työvoiman, jolla on arvoaluova luonne, hän ratkaisi yhdellä iskulla erään pulmista, johon Ricardon koulukunta oli sortu-

nut: mahdottomuuden saattaa pääoman ja työn keskinäinen vaihto sopusointuun Ricardon lain kanssa, joka määrittelee arvon työllä. Vasta todettuaan pääoman jakautuvan pysyväksi ja vaihtelevaksi Marx pystyi esittämään yksityiskohtiaan myöten todellisen asianlaidan lisäarvon synnystä ja siten selittämään sen — mitä kukaan hänen edeltäjistään ei ollut kyennyt tekemään; hän siis totesi itse pääoman kahtalaisuuden, jossa toteamisessa ei Rodbertus eivätkä porvarilliset taloustieteilijätäkään päässeet alkuunkaan, mutta joka antaa avaimen monimutkaisten taloustieteellisten ongelmien ratkaisuun; sen osoittaa parhaiten juuri II kirja ja vielä enemmän III kirja, kuten tullaan näkemään. Sitten Marx tutki itse lisäarvoa, löysi sen molemmat muodot: absoluuttisen ja suhteellisen lisäarvon, ja osoitti, kuinka erilainen, mutta kummassakin tapauksessa ratkaiseva osuus niillä on ollut kapitalistisen tuotannon historiallisessa kehityksessä. Lisäarvoteoriaan pohjautuen hän loi ensimmäisen järkipärisen työpalkkateorian, mikä onkin nyt vain olemassa, ja esitti ensimmäisen kerran kapitalistisen kasautumisen historian peruspiirteet ja hahmotteli sen historialliset tendenssit.

Kirjoittanut F. Engels
5. toukokuuta 1885

Julkaistu ensi kerran kirjassa: K. Marx.
»Das Kapital. Kritik der politischen
Oekonomie». Zweiter Band. Herausge-
geben von Friedrich Engels. Hamburg
1885

Julkaistaan kirjan
tekstin mukaan

Suomennos saksasta